

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, декана факультету іноземних мов
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
доктора філологічних наук, професора Осовської Ірини Миколаївни
на дисертацію Ніжнік Людмили Іванівни «Вербалізація концепту СУМНІВ в
англомовному художньому дискурсі», подану на здобуття ступеня доктора
філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія

На сучасному етапі розвитку лінгвістики, що характеризується когнітивно-дискурсивними рамками фокусування на феноменах дійсності, вже тривалий час привабливими об'єктами постають концепти, що як згустки культурно специфікованої інформації про світ дають можливість пізнати певний соціально обумовлений та етноспецифічний сегмент дійсності. Саме такою орієнтацією на встановлення когнітивно-дискурсивних характеристик концепту СУМНІВ на тлі усвідомлення його сучасною англomовною спільнотою і визначається рецензована дисертація. У вибудовуванні власної концепції реалізації поставленої мети авторка послуговується власною методикою, цілком задовольняючи найсучасніші вимоги, що їх висуває лінгвістика до науковця XXI століття.

Концепти вже досить тривалий час привертають увагу дослідників з різних позицій (Л. Р. Безугла, С. А. Жаботинська, В. І. Карасик, О. С. Кубрякова, А. П. Мартинюк, О. І. Морозова, О. Г. Почепцов, А. М. Приходько, Й. А. Стернін, І. С. Шевченко, Ch. Fillmore, Z. Kövecses, G. Lakoff, R. Langacker, A. Wierzbicka та ін.), усвідомлюючись не лише як логіко-психологічні та семантико-когнітивні, але й, насамперед, як лінгвокультурні та когнітивно-дискурсивні феномени.

Дисертація Л. І. Ніжнік, продовжуючи науковий пошук у просторі когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістичних досліджень, трактує концепт

СУМНІВ комплексно, з лінгвокультурних, лінгвокогнітивних та лінгвопрагматичних позицій як емоційний концепт, що передбачає встановлення його мовного (вербалізаційного), когнітивного і комунікативного аспектів.

Відтак, **актуальність** дослідження зумовлена тим, що його проблематика суголосна з множиною сучасних антропоцентрично зорієнтованих лінгвістичних досліджень в межах когнітивно-дискурсивної парадигми, спрямованих на виявлення взаємодії мови, мовлення і мислення в дискурсі.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше поєднано вивчення концепту СУМНІВ у сучасному англomовному художньому дискурсі з когнітивних та комунікативних позицій; вперше описано інтенціонал та імплікаціонал значення ядерних номінантів концепту СУМНІВ, створено фреймову структуру концепту СУМНІВ, виокремлено діапазон концептуальних метафор у процесі характеризувannya образного сегменту концепту; вперше вербалізатори концепту СУМНІВ вивчені на шкалі впевненості та розподілені на епістемічні слова високої, середньої та низької сили модальності. Дістало подальший розвиток вивчення комунікативних ситуацій сумніву, узагальнено можливі стратегічно-тактичні конфігурації, характерні для сучасного англomовного художнього дискурсу. Дисертантка послідовно вирішує цілу низку різнопланових за спрямуванням завдань, об'єднаних спільною метою – встановити когнітивно-дискурсивні характеристики концепту СУМНІВ.

Наукові положення та висновки, що містяться в роботі, достатньо обґрунтовані та аргументовані. Це підтверджується як солідною науковою джерельною базою, опрацьованою дослідницею (308 позицій), що засвідчує її широкий науковий кругозір та обізнаність у досліджуваній галузі, так і об'ємним емпіричним матеріалом дослідження, сформованим 400 фрагментами дискурсу з комунікативною ситуацією сумніву, дібраними з 36 творів сучасної англійської художньої літератури загальним обсягом близько 13700 сторінок. Авторкою сформована адекватна методика аналізу досліджуваного явища, що включає

логічне поєднання палітри методів когнітивної лінгвістики, лінгвопрагматики, лексичної семантики у поєднанні із загальнонауковими методами.

Публікації **пропорційно й повно** висвітлюють зміст чотирьох розділів дисертації.

Структура дисертації відзначається чіткістю і логічністю. У **першому розділі** «Теоретичні засади дослідження концепту СУМНІВ» дисертантка робить перший крок до досягнення поставленої мети, послідовно відслідковуючи еволюцію досліджень феномену. СУМНІВ визначається, як емоційний концепт, складне структурно-сміслове, ментальне, вербалізоване утворення, яке включає поняття, образ та цінність, функціонально заміщає людині в процесі рефлексії та комунікації предмети світу та є культурно зумовленим для певного історичного етапу розвитку суспільства. Сумнів вивчено в міждисциплінарній ретроспективі з точок зору філософії, логіки, психолінгвістики та соціолінгвістики. Варто наголосити, що, вміло презентуючи еволюцію тематичних досліджень, дисертантка засвідчує опанування значного обсягу теоретичного матеріалу, ознайомлення з широкою джерельною базою та особистісні інтерпретаційно-аналітичні здібності.

Другий розділ «Методи та етапи дослідження» визначає методологічну базу і презентує методику аналізу досліджуваного явища, яка базується на засадах когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики та передбачає застосування низки методів когнітивної лінгвістики, лексичної семантики, лінгвопрагматики у поєднанні із загальнонауковими методами. Попри широке розмаїття застосованих методів, покроковість пояснення дій автора на шляху її наукового пошуку є логічною і доступною для сприйняття.

Третій розділ «Лінгвокогнітивні ознаки концепту СУМНІВ у сучасному англomовному художньому дискурсі» презентує спробу авторки реконструювати поняттєвий та образний сегменти концепту СУМНІВ: визначає ядерні номінанти концепту та семи їх значень, розмежовує гіперсеми з розширеннями, конструює

ЛСП сумніву, встановлюючи його вербалізатори, насамперед епістемічні слова, які далі групує на шкалі впевненості; встановлює зону перехресного картування для концепту СУМНІВ; конструює сценарний фрейм СУМНІВУ.

Логічним постає перехід до **четвертого розділу** «Реалізація концепту СУМНІВ в англomовному художньому дискурсі», де авторка виявляє лінгвістичну ерудицію в інтерпретації комунікативного виміру, власне функціонування концепту СУМНІВ в англійській лінгвокультурі, встановлюючи типи мовленнєвих актів, тематику комунікативних ситуацій, типові для англійської лінгвокультури стратегії і тактики мовленнєвої поведінки експерієнцера сумніву.

Усі зазначені вище формальні і змістовні аспекти дозволяють кваліфікувати дисертацію Людмили Ніжнік як самостійне та компетентне лінгвістичне дослідження, що відповідає сучасному рівню наукових знань. Водночас дисертація не позбавлена положень, що можуть слугувати підґрунтям дискусії.

1. Насамперед, певні критичні міркування викликає назва, адже: 1) вона не віддзеркалює фактично виконані завдання, окреслюючи лише проєкцію вербалізації досліджуваного феномену; 2) авторка порушує концептуальні підвалини когнітивно-дискурсивної парадигми, досліджуючи на тлі англomовного дискурсу концепт СУМНІВ (а не DOUBT); 3) хронологічні рамки дослідження (сучасність) теж не зазначені у назві. Відповідно до назви, досить спрощено виглядає й мета дослідження. Припускаємо, що на етапі затвердження теми авторка вповні не усвідомлювала глибину об'єкту дослідження, однак у процесі занурення в теоретико-методологічне підґрунтя роботи та науковий дискурс загалом, розширивши свій дослідницький горизонт, не могла не замислитись щодо його концептуальних сегментів, однак змінити тему вже була не в змозі.

2. Мусимо вказати, що, попри детальний аналіз теоретичного підґрунтя в

аспекті структури концепту (с. 34–39), до практичної частини залишається запитання: чим обґрунтоване трактування структури концепту в термінах «поняттєвого та образно-ціннісного аспектів», а також «ціннісно-прагматичного компоненту» (с. 7, 25, 88 та ін.), не зважаючи на фактичне дотримання уявлень про традиційний для лінгвокультурологічного напряму концептуальних досліджень трирівневий підхід («когнітивне утворення, що охоплює поняттєвий, образний та ціннісний аспект» – с. 35)?

3. Прикро констатувати, що положення 6, 7, що виносяться на захист (с. 31), не містять нових науково обґрунтованих результатів дослідження а повторюють класичні для когнітивно-дискурсивної лінгвістики твердження щодо сценарних фреймів та стратегічно-тактичних конфігурацій.

4. Розгляд фреймової структури концепту СУМНІВ (с. 134–150) узагальнюється розміщеною на с. 136 фреймовою моделлю, яка демонструє виокремлені слоти – стереотипні елементи ситуації сумніву та їхню послідовність, представлену графічно стрілками, що очевидно унаочнюють хронологію процесу. Однак, якщо слоти як елементи ситуації представлені здебільшого логічно, то графічна репрезентація послідовності викликає запитання: чому актант відокремлений від емоцій та реакцій (різні слоти), які він переживає, адже як стимулююча емоція, так і рефлексія неможливі поза їх антропоцентром? Видається, що схема потребує графічного вдосконалення.

Вважаємо за доцільне наголосити на загальній позитивній оцінці роботи й підкреслити, що висловлені зауваження не стосуються її принципових концептуальних положень. Як і всяке перспективне наукове дослідження, дисертація Людмили Ніжнік не вичерпує теми, а позначає шляхи подальшого руху наукової думки.

Дисертація Людмили Ніжнік за структурою і змістом відповідає встановленим вимогам, не містить текстових запозичень. **Порушень академічної доброчесності не виявлено.**

На підставі ретельного аналізу дисертації та основних публікацій вважаємо, що дисертація «Вербалізація концепту СУМНІВ в англomовному художньому дискурсі» відповідає вимогам пп. 6–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 431 від 21 березня 2022 р.), а її авторка Ніжнік Людмила Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Доктор філологічних наук, професор,
декан факультету іноземних мов
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Ірина ОСОВСЬКА

Підпис *Осовська І.* засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Осовська І. Осовська
"09" травня 2023

